

beesten, als elanden, vogel-struyssen⁽¹⁾ en harte beesten, 'twelck my weder uyt het bos deed komen, keerende na het vlotje ende daar even op sijnde quamen twee leeuwen achter een hoeck van daan en gingen de rivier langs. Ick dreef de rivier over ontrent ter plaetse daar ick geweest was en ging deselve hooger op vijf dagen langh; vondt onderwegen een endt-vogel die ick op at.

Des anderen daags vroeg in den morgenstondt ging ick op een hoogte neder sitten vol van groote flaeute en mistroostigheyt, want hadde doenmaels in drie dagen niet gegeten; schepte weer een weynigh moet en rees op en gingh wat varder boswaert in alwaar ick 3 schiltpadden vondt die uyt een bosje quamen kruypen; ick maakte aenstondts wat vuyr daer ick deselve op brade, gingh daer by neder sitten en kreeg mijn gebede boeck, danckte Godt voor sijn genade dat hy mijn hadde deselve believe te verlenen. Noch in 't bidden zijnde, hoorde ick eenig gerijssel meenende dat het beesten waren, soo dat ik schielijck opstondt en omme siende sag ick drie wilde menschen, yder met een pyl en boogh voor my staan. Ick verschrikte geweldig want ick sulcken soort van menschen nooyt gesien hadt; zy dan stelden haer in postuer met haar geweer, ende ick nam mijn pistool in de handt gingh also bevende op haar aen. Doen ick nu by haar quam was 'er een van haar die een weynigh Duyts⁽²⁾ konde spreekken, die vraeghden my of ik een Duytsman⁽²⁾ was; antwoorden hem van ja,

(1) Let op die vorm „vogel-struyssen” en nie „struysvogels” nie. Sien ook hierbo (bls. 141) „bottel” in plaas van „fles”.

(2) Hollands, Hollander.

ende hy gaf my weder tot antwoord *dat een Duytsman een goet man was*. Ik verhaelen hem dat ons schip daar op ancker lagh en al ons volck gestorven sijnde wy met ons sevenen aan landt gekomen waren, waervan drie gestorven en drie noch in 't bosch doolden, dien ik versogt of sy die wilden op soeken. Sy hadden eenige schildpadden by haer die sy aenstonds voor my braden, ende een van haar haelde mijn kanne vol water, onderwijlen vroegten de andere na mijn toeback daar sy seer begeerig na zijn. De schildtpadden nu gebraden zijnde aten deselve te samen op; doen begeerden sy dat ik mijn boven kleederen soude uyt trecken en met haar mede gaen 't welck ik deede, maer niet sonder groote vreese, want ik meende dat het menschen eters waren; ik gaf haer dan al mijn goedt om te dragen maer sy waren so gaau in 't vooruyt loopen, dat ik haer niet konde volgen, soo dat sy my eyndelijk uyt het gesigt raakten, 't welck my deede geloven dat sy met mijn goet weg waren.

Ik volgde dan die selve passagie, tot dat ik haar vont sitten rooken een pijp toeback; ik sette my dan by haer neder ende een weynigh gerust hebbende, gingen weder te samen voort tot dat wy by haer hutte quamen⁽¹⁾. Daer sagh ik haar vrouwen en kinderen die doen sy my sagen altemael vlughten, vermids sy sulcke menschen niet gewent waren soo 't scheen. Brachten my dan in haar Opperhoofs wooningh daar ik veel koebeesten en schapen sag; sy gaven my harten vlees

(1) Dit was 'n klein kraaltje van ag hutte (sien *Uitgaande Brieven*, 14 April 1694).

en melck te eten en 's anderen daeghs maakten sy my honingh bier om te drincken, brachten my oock eenige wortels⁽¹⁾, die sy uyt de aerde graven ende in plaats van broot gebruyckten; ik at dat so hartig, sijnde van honger gans uytgeteert dat het my qualijk maakten; sy deden my hier op uyt haar hutte gaan vreesende dat ik soo aenstonds soude sterven. Doen ik nu in de lugt geraakte, quam ik aanstonts aan 't braken dat my geweldig verlichten en doen weder in haar hutte kroop, maer ick en konde tot geen slapen komen uyt vrees dat sy my noch om den hals soude brengen.

's Anderen daags quamen daar noch drie andere van haar geburen die heel anders van manieren en gedaanten waren; sy hadden lange baerden en waren gestadiger van wesen⁽²⁾. Doen vreesden ik weder dat sy my soudent gedoodt hebben, maar bevondt heel contrarie want sy maakte een koe-beest vaerdigh om te slaghten die sy eerst met touwen bonden en gingen doen daar rontomme danssen, springen, speelen en maakte groote ceremonie volgens hare wijze; leyden my tusschen haer beyden daar by om het selve te aanschouwen 't welck ik met groote verwonderinge aansagh. Dit gedaan zijnde maeckten sy het beest weder los, en lieten het selven weder naert bos loopen. (Mijns oordeels is dat ter eeren van dese drie gebuuren geschiet die sy genoot hadden, want sy haar met diverse soorten van spijs op hare wijze tracteer-

⁽¹⁾ Finkelwortels?

⁽²⁾ Namakwas? Hulle het haerde gehad, maar nie lang baerde nie.

den.) Soo braght ik dien nagt met haar ten eynde Den dagh gekomen zijnde, namen wederom van malkanderen afscheyt en kusten my met haar handen toe. Ik had nu by haar twee etmaal geweest in welcken tijdt zy my getracteert hadden met alles wat sy konden by brengen. Maer het verloop der selve stuerde ick haar naer de *Saldange Baey* en liet weten dat ick in haer wooninge was en hoedanigh zy my gevonden hadden.

Sy gingen dan aanstonds henen en quamen 's anderen daegs wederom; braghten een Hollander met haer; wy veraltreerde beyde doen wy malkanderen sagen en 's morgens doen vertrocken wij na de *Saldange Baey*, nemende drie Hottentotten by ons. Onderwijlen dat wy op weg waren ontmoeten ons een oliphant, daar wy voor vlugten mosten; wy sagen verscheyden harte-beesten en vogel-struyssen.

Eyndelijck aan de *Saldange-Baey* gekomen zijnde, maakten een van de Hottentotten vyer tot een teecken dat wy daar waren vermids daar noch een rivier tusschen ons en haar was⁽¹⁾. Sy quamen dan aanstonds met een kleyn vaertuygh en haelden ons over; soo raakten ik *Lourens Thijsz.* eyndelijck in de *Saldange Baey* op den 1. of 2. Kers-Dagh, alwaar ik noch 14 dagen siek lagh en naer verloop der selve quam daar een vryman van de *Kaap* om te vissen waar mede ik, zijnde wat beter na de *Kaap* vertrock en nam mijn logement ten

(1) Daar is nie 'n rivier nie, maar vermoedelik het L. Thijsz die nou geul van die Saldanhabaai teenoor die Kompanjie-pos vir die mond van 'n rivier geneem.

huysse vande voorgenoemde vrijman genaamt *Lambert Adrijaansz.*

VERHAAL VAN D. SILLEMAN.

Doen nu *Lourens Thijsz.* aan de *Saldange Baey* was aangekomen, wierd van daar aanstonds kennisse daar van aen de Gouverneur der *Kaap* gesonden die ter aller yl een Vaertuygh⁽¹⁾ na 't schip *de Goude Buys* af-sond, gelijk hier na sal gesegt werden, waer door den watermaker *Daniel Silleman* mede behouden wierd, want gelijk gesegt is den Commandeur der soldaten, den botteliers maat en ik *Daniel Silleman* watermaker, in manieren voorschreven van den zieltogende en neer-gezegenen boekhouder gescheyden sijnde, waren weynigh voort gegaan wanneer wy een schilpatje vonden; maakten vyer, braden het en aten te samen op; deden oock verscheyden schooten met onse pistolen om te doen hooren waer dat wy waren, meenende dat sy weder by ons soude komen, maer vernamen haer niet. Omtrent den avondt maecten wy weder vuyr dat de botteliers maet (terwijl wy sliepen) brandende hieldt.

Den volgende morgen begaven ons weder op wegh om by de rivier te komen en vonden drie schildpadden, die wy weder braden en te samen op aten; bleven daer een weynigh leggen om de groote hitte, tot dat de sonne wat gedaelt was wanneer wy weder voortgingen en drie dagen daer na aen de revier quamen, alwaer wy weder ons kunnen van

(1) D¹⁰ *Dageruet.*

water versagen, maer wierden door al het water drincken seer hongerigh.

Wy vonden dan aen de kant van de rivier tusschen de biesen amelyen of hanebollen⁽¹⁾ (soo men die in Hollandt noemt) ; aten daer van maer kosten onse honger daer mede niet verzaden ; derhalven beraatslaegden weder boswaerts in te gaen om te sien of wy iets konde bekomen, alwaer by geval een schildpadt of twee vonden ; keerden van daer weder na 't strandt, daer wy onse verlaten schuyt, die aen stucken geslagen was vonden leggen ; begaven ons met ons drien op een stuck van de schuyt te water, om weder aen boort te komen, maer wierden t'elkens met de zee weder te rugge gesmeten.

Onderwijlen was ons water weder op geraeckt ; wy dan sagen malkander seer bedroeft aen en keerden van disperatie weder boswaerts in om mondt kost voor ons te zoeken ; vonden eyndelijck van die blaeuwe bessen, daer voor heen van gemeldt is ; aten van die selve en onthielden ons aldaer 14 dagen, drinkende ons eygen water, gelijk wy meermalen gedaen hadden. Doen verloren wy de boteliers maet, sijnde omtrent den 26. of 27. December ende een weynigh van het doode lichaam gegaen sijnde, seyde de Commandeur tegens my *Daniel Silleman* : „*Jan Crist of Christiaensz.* (soo was sijn naem) *is nu doodt en wy lijden grooten honger ; laet ons weder te rugh gaen en snijden van het dickste vlees een stuck*

⁽¹⁾ Hanebolten, of lisdodden, 'n soort van *Typha*—ons Afrikaanse papkuil.

af en laet ons het selve braden en op eten; Godt sal ons dat voor geen sonden reekenen." Ik schrikte van so een voor-slagh en zeyde neen. Evenwel na veel tegenspreken seyde hy, door honger geprangt sijnde: „*Ik sal het dan voor my daer uyt snyden.*” Ende alsoo mijn honger niet minder dan de sijne was, seyde ick tegens hem: „*Wilt gy daer van snyden en braden, ick sal 'er u van helpen eeten.*” Dit was nu tegens den avondt; ick kreegh hout en maecte vuyr en hy ginck henen en sneed hem uyt het dick van 't been een stuck omtrent soo groot als een handt en brade het; maer doen het gebraden was, konden wy daer niet van eten van wegen sijn droge tajgheyd; aten evenwel een mondt vol of twee daer van en staken het overschot in onse sack, willende sien of wy het den volgenden dag bequaem tot eten soude kunnen maken; leyden ons hier op omtrent 20 treden van 't doode ligchaam (kraght en moedeloos zijnde) te slapen tot den volgende dag.

En alsoo wy noch toback by ons hadden, bleven by malkanderen sitten en pijp toback roocken tot ontrent de middagh, als wanneer ons de slaap overviel.

Onderwylen quamen daer vier *Hottentots*, gewapent met pijl en boogh by ons die my eerst aenriepen, waer op ick ontwaecte en schrikte soodanige menschen te sien; stondt dan op en gingh een tree of thien te rugh by de Commandeur die noch sliep. Ick maecte hem wacker; sy volghden my en setten hun met haer vieren rontom ons neder. (Dese *Hottentots* waren van de *Saldange*

Baey afgesonden na dat *Lourens Thijsz.* daer was aengekomen om ons met ons driejen op te zoeken ; dog soude ons aparent soo kort niet hebben gevonden, maer wy hadden vuyr gemaect dicht onder eenig kleyn geboomte dat door de windt aen brandt geraeckt en vorder een groot gedeelte van 't bos aen brandt stak.) Een van haer die krom Duyts sprack, vroeg ons of wy geen dorst hadden. Wy seyden van ja, want het was den 15. dagh dat wy niet anders als ons eygen water en den dan die wy 's morgens van de bladeren lickte hadden genuttight. Sy maecte vuyr en braden een schildtpadt voor ons die *Daniel Silleman* weygerde om te eten, seggende hy soude daer eerst van eten, waer op den Hottentot antwoorde : „*Hongerige ziele, soude ick u kost op eten, dat doen wy niet.*” Dies wy die eyndelick op aten.

Als nu het water dat sy gebraght hadden uyt was, gaven wy haer elck acht dubbeltjes en vraeghden haer of sy meer wilden halen, dat wy haer dan meer geldt souden geven. Hier op gaen 'er twee weder om water ende de andere twee bleven by ons die wy wat toeback gaven. Een van de twee dewelck by ons bleef was die gene die wat Duyts konde en zeyde dat hy een capiteins soon was ; de andere twee naer dat zy na gissinge vier uren waren wegh geweest quamen wederom en bragten water daer wy seer hartigh van droncken.

Dat gedaen zijnde spraken sy van naer haer woninge te gaen ; begaven ons met haer op de weg maer de Commandeur was soo zwack dat 't elkens neder viel en sy waren soo gezwindt in 't

vooruytloopen dat ick haer oock niet volgen konde, oock soo wilde ick myn maet niet verlaten. Sy dan waghten ons verscheyden reysen in en droegen onse rocken daer wy ons 's nachts mede deckten ; maer als sy sagen dat de commandeur niet voort konde komen en ick van hem niet gaen wilde, seyden sy dat wy hun in haer hutten soude vinden ; namen onse rocken mede, denckende dat wy souden volgen, maer als sy een musquet schoot van ons af waren bleven sy stille staen en maeckte een misbaer, niet of sy menschen maer of 't duyvels waren.

Daer op quamen sy alle vier weder na ons toe loopen ; wy dat siende, meenden dat sy ons om den hals soude brengen, maer twee van haer gaven haer geweer⁽¹⁾ over en siende dat ick noch gauwer als de commandeur was, vat my elck by een arm en liepen met my weg, latende de commandeur leggen. Hy, my dan soo siende mede slepen, kroop soo veel hy kost voort om my te volgen, maer na dat sy my een groot stuck weeghs hadde mede gesleept (en ick van haer geen goedt was verwachtende), sochte ik t'elkens van haer af te komen ; haelde een knip-mesjen (dat ick by my hadde) uyt myn sack, waer mede ick na de eene stiet, dit voort los liet, en doen dede ick van gelijcken naer de andere die my oock los liet waer door ick gelegentheyd kreeg haer te ontvluchten, gelijk ick oock van haer ter zijden af in 't bos liep. Doen maeckten

⁽¹⁾ Wapens.

zy een groot geschreeuw waer op twee andere die al 't geweer droegen en een stuck weeghs achter waren, na haer toe liepen en haer geweer overgaven; waer op sy alle vier na my toe quamen en met haer pijl en boog ons dreygden te doorschieten. De voornoemde Hottentots riepen tot verscheyden malen dat ick by haer soude komen maer ick en wilde niet uyt vreesse als sy my in haer coralen⁽¹⁾ gesleept hadden, my slachten en eeten soude. Ondertusschen was de commandeur weder by my gekomen en als sy dan sagen dat ick niet met haer en wilde, smeeeten onse rocken weder toe, maer een leeren rantsel daer omtrent 180 gulden aen geldt van my in was namen zy mede en lieten ons daer samen sitten.

De nacht aenkomende leyden ons tot slapen ende den volgende morgen marcheerden wy weder te rugh en quamen ter plaetse daer wy te vooren die swarte bessen gegeten hadden; bleven daer 4 dagen by malkander leggen, want de commandeur konde niet een voet meer versetten en ick wilde hem niet verlaten. Ick pluckte somtijds wat bessen die ick hem brachte, maer eyndelijck van tijd tot tijd soo verzwackte dat hy op den 5. dagh naulijks meer geluyt konde geven. Ick bleef soo langh by hem dat de spraek hem quam te begeven en op den 30. of 31. December den geest gaf.

Ziende dan geen ander uytkomst als de doodt, verliet hem en wenste weder by de Hottentots te zijn, doch die gedagten en konden my doen niet

(1) Kralen—van Port. *coriál* of *currál*.

helpen ; derhalven resolveerde weder naer strandt te gaen, met voornemen so het verlaten schip daer noch lag, naer het selve te swemmen. Ick gaf my dan in de achter-middagh op wegh en marcheerden soo verre dat ick tegens den avondt ons schip weder in 't gesicht kreegh en soo mijn dochte sagh ick achter het schip noch een vaertuygh, maer konde het selve door de duysterheyt niet kennen, ging egter soo lange voort als ick sien konde, alsoo mijn hoope was Christen menschen te vinden. Als het dan gants duyster was geworden maekten ick vuyr, en een bos rijsen ⁽¹⁾ by malkanderen geraept hebbende stak die in brandt en alsoo ick nogh weynigh toback op my hadde, rookte van deselve een pijpjen en begaf my om te slapen.

Den volgende morgen marcheerden ik soo spoedig voort als mijn mogelijk was en quam omtrent ten 10 uren aen strant, zijnde den 2. January 1694 alwaer ick onse verlaten schip vondt van sijn ankers geslagen en tegens strant geset ; oock sagh ick een schip met 3 masten in de baey, met noch een Engels vaertuygh, omtrent een mijl van land. Ick was seer verblijt als ick dit schip sagh ende begon met mijn Engelsche-Mus die ick op hadde te wencken waer op een schuytjen met twee man wierd afgestuert om my te halen. Als dit vaertuygh omtrent de brandingh was gekomen, liep ick van blijdschap tot onder mijn armen in 't water en gerraeckten alsoo behouden in 't vaertuygh. Van dese twee maets verstondt ick dat het eene

(1) Dun, droë takkies.

schip met drie masten, den *Dageraet* was, en het Engels vaertuygh de chaloep *de l'Amie*⁽¹⁾, dewelcke van de *Caap* waren afgeschickt om het schip de *Gouden Buys* af te halen. Zy roeyden my aen de *Gouden Buys* alwaer den schipper *Jan Tack* die den *Dageraet* voerde op was.

Welck schip de *Dageraet*, schipper *Jan Tack* voornoemt (op ordre van den Gouverneur van de *Caap* die den 28. December d'eerste kennisse van de *Saldange Baey* had bekomen) den 29. dito was afgesonden en de *Tafel Baey* uyt gelaveert en quam op den 1. January 1694 aen het schip de *Gouden Buys* die voor omtrent 12 dagen van te voren van sijn anckers gedreven nu tegens de wal van *S. Helenaes Baey* aen vonden leggen op 15 voeten waters, hebbende alleen maer 23 duym water in; sulcks schipper *Jan Tack* moet hadde, om 't selve van strand af en weer in 't diep te brengen; dies hy aen de Gouverneur van de *Caap* over de landt wegh daer van kennisse gaf waer op sijn Ed. hem toesondt 't *Jacht Tamboer*, 't *Galjoot 't Hoer*, en 't vaertuyg *Jupiter* met 50 man die den 10. January daer aenkomen; waer op zy gesamentlijck te werck gaen, hebbende sijn ladinge uyt deselve genomen om te lichten en 't schip in 't vlot te brengen, gelijk dan sulcks oock op den 12. January daer een weynig na begon te lijcken, dewijl 't schip nu maer 14 voet gaende, vermids alle

(1) Die *Dageraet* was toentertyd die slaweskip van die *Kaap*. Die *Amy* was 'n klein Engelse rowerskippe wat die *Kaapse* regering 'n tyd gelede (Mei 1693) buitgemaak het in die *Saldanha-baai*.

zware goederen daer uyt waren geborgen en reets op 12 voeten water was gebragt; op den 13. dito meende men 't genoegsaem te hebben gewonnen, maer 't weer en windt wat ontstelt sijnde, 't geene de zee hooger deede dijnen als te vooren, raekte 't schip geweldigh aen 't stooten, sulcks de groote mast 2 voeten uyt sijn spoor lichte en 't schip leck geraeckte, waer op geresolveert wierd de lins te kappen⁽¹⁾ en 't schip weder na de wal te laten drijven, gelijk gedaen wierd; waer op het den 15. January op zy viel; dies men vorder alle wat nogh kon geborgen worden en daer noch in was als loot, yser en eenige andere waren met 9 anckers en touwen daer uyt lichten ende te samen gelaeden na de *Caap* weder keerden; welcke schepen als 't jaght *Tamboer*, 't galjoot 't *Hoer* ende *Jupiter* neffens de chaloep *de l'Amie* op den 4 February weder na *Gouden Buys* sijn afgesonden om verder alles te bergen wat nogh overigh was, gelijk zy oock deeden en den 7 February weder volladen te rugh keerden en 't hare in salvo bragten: welcke goederen vorder na *Batavia* met de Compagnie schepen sijn versonden.

Daer gekomen zijnde sagh my een yder met verwonderingh aen daar dien ick gandts swart en

(1) Waarskynlik die anker los kap. Ons tref hierdie uitdrukking in geen enkele woordenboek of vakkundige werk aan nie. Ons meen, egter, *lins* of *luns* (Afr. *luns* of *steker*, vgl. ook *lunsriem*) te moet vereenselwig met die zogenaamde „karveelnagel”, houtpen in die dwarsbalk van die beting (d.w.s. die toestel wat dien om die anker aan vas te lê). Die tou word om die „karveelnagel” geslaan, sodat hy nie kan afglip nie. Vgl. in hierdie selfde betekenis die Eng. seemansterm „linch-pin”.

mager van honger was, want het was nu 7 en een halve week dat ick van schip was gegaan. Ik eyschte drincken, en alsoo geen water by de handt was, seyde den schipper het beter te zijn dat ick versterckende dranck nuttighde en liet een half-musjen⁽¹⁾ caneel-water geven dat ick graegh in dronck. Ondertussen vondt ick een vaetjen met water, daer in zynde 6 kannen water dat uyt de schuyt in 't schip was gekomen en, alsoo ick noch niet machtig was het selve op te lichten (een teken van seer kleyne kragt), leyde het by my neer en dronck het meer als half leegh. Oock liet my de schipper een pint Franse wijn geven, die ick mede met smaeck uyttronck. Ick verstondt van 't volck dat sy 's avonds te vooren met haer schepen daer waren gekomen en dat sy wel seventhien a achtien doode lichamen gevonden hadden waer van eenige soodanigh gestelt waren, dat men haer niet konde handelen. Ongelooffelijke stanck wasser in 't schip en alsoo den avondt viel en het niet geraden vonden om in die grooten stank het volck in het schip te laten, stapten sy alle in de boot en sloep om weder aen boort van haer schip te varen, maer voor haer vertrek van boort hoorden zy noch gekerm van een mensch, waer op zy weder uyt de sloep in het schip gingen om te besøeken en komende in de stuurboorts hut, vonden aldaer den hof-meester *Jan Frantz. Doesborgh* heel kranck. Zoo haest hy ons sagh riep hy : „*Slaet my niet doodt, ick sal seggen waer het geldt is.*” Wy ver-

⁽¹⁾ *Één mutsje* = 1/10 van 'n pint.

moeden dat hy meenden dat wy quamen om het schip te berooven. Hy seyde dan: „Het geldt leydt onder de schipper sijn kooy.” Zy namen hem uyt het schip en quamen alle weder in de sloep, en bragten hem op het schip den *Dageraet* alwaer van behoerlijcke medicamenten tot herstelling zijnder gesontheyd met de hulp van Godt wierde gegeven; dogh hy overleed na twee en een half etmael op den *Dageraet*.

Om weder tot mijn varhael te komen, so bragten sy my met mijn kisten en slaep goedt aen den *Dageraet*. In 't roeyen naer 't schip voeren wy eerst aen de chaloup *l'Amie*, alwaer zy 2 gebraden vissen, twee geweyckte bisschuyten en een kanne water voor my overlanghde, aen de welck ick in 't roeyen na de *Dageraet* begon te peuselen en op het schip gekomen zijnde wierd ick van de kock met warm water van 't hoofd tot de voeten gewassen; verschoonde my doen van alles en dit gedaen zijnde, sette de kock my schape vlees met geele wortelen voor om te eeten; daer toe wierd my so veel wijn gegeven als ick konde drincken.

Wy bleven hier noch drie dagen leggen; onderwijlen wierd ons schip *De Dageraet* geladen met de gebergde goederen van het verlooren schip *De Gouden Buys*, waer onder seventhien kisten met geldt waren.

Onse ladingh in hebbende, gingen in Compagnye van de chaloup *l'Amie* (die oock volladen was) 't zeyl en na dat wy twee dagen in zee geweest waren, kregen een storm dat wy in korten tijdt door de poorten tusschen deck drie voet water in kregen.

Wy deden dan met alle man soo veel met balijen en putsen dat wy eyndelick het schip weder leegh kregen; maer 's anderen daegs, eendeels door contrarie windt en anderdeels om ons schip wat te kalleffateren de *Saldange Baey* in liepen, alwaer wy oock visten ende in twee trecken met den Zegen wel een half schuyt vol vis vongen; de gevangen vis aan boort gebraght hebbende koockte, braede en backte deselve daer ick niet weynigh mijn part van kreegh, 't welck een groote verversingh voor mijn was. Sy broghten my oock na de Compagnie post die in de *Saldange Baey* leydt om een van myn mackers die sy seyden van de *Swarten* daer gebracht te zijn te besoecken, maer als ick daer quam verstont ick dat hy daeghs te vooren met een vrijmans vaertuygh dat daar lagh was vertrocken. Ick verstont hier oock dat de swarte die my in 't bos gevonden hadde, aldaer de tijdinge hadden gebragt dat sy ons beyde wel gevonden maer niet mede hadden kunnen krijgen, gelijk waer was. Ick vroeg of zy mijn rantsel met geldt daer niet hadden gebraght, daer ick op tot antwoordt kreeg dat sy wel wisten wat geldt was en wijser waren het daer te brengen. Sy gaven ons dan te eten ende dat gedaen zijnde, voeren weder aen boort, maekten den volgende dagh zeyl en staken in zee. Na dat wy weder 2 daghen in zee geweest waren, kregen de *Tafel* en *Leewen Bergh* in 't gesigt; die nacht was het heel stil weer en liet de stuerman in de honde-waght⁽¹⁾

(1) Wag van middernag tot vieruur.

ons groote zeyl met de focck⁽¹⁾ op gijen⁽²⁾, streken ons mars-zeyl op de randt neder en lieten het alsoo drijven; na datter 6 glasen in de honde-waght uyt waren⁽³⁾ zagen wy de brandings soo natuerlijk dat het ons heel ontstelde; hier op komt de schipper uyt sijn kooy, die hem in 't begin van de honde-waght tot slapen had geleydt en de sorgh aen de stuerman gelaten hadde, zeyde: „*Mannen wat wil dit zijn? Heer, wat is dat? Soude wy wel aen de vaste wal sijn?*” Dit seyde hy uyt oorsaecke van de groote mist die daer was en alsoo de zee boven gemeen hol gingh, was het wel te presumeeren dat wy dicht by landt mosten wesen, lieten het diep loot werpen en bevonden op 10 vadem water te sijn. Hier op riep de schipper: „*Manne ne 't sa, wacker! Het ancker voor van de boegh af en laet het vallen*”; daer wel voort aengegaen wierdt maer de branding begost al voor ons te breken. Na dat wy 2 anckers hadden laten vallen en omtrent 100 vadem geviert⁽⁴⁾ was eer het selve wilde houden, waren wy alsoo dicht op de wal dat de brandingh met sulcken kraght voor ons schip storten dat onse groote blinde ree⁽⁵⁾ in de eerste stortingh aen stucken brak waer op ons voor schip wierdt aen stucken geslagen. Een man

(1) Die onderste ra-seil van die voorste mas, of fokmas.

(2) *Geien* = die seile met toue inkort om die windvang te verminder.

(3) Ses glase, of ses sandlopeis, waarvan die uitloop 'n halfuur elk geduur het. Dit beteken cus o.n drie-uur snags.

(4) *Vieren* = die tou laat uitloop

(5) *Ree vir ra*.

die voor de beetingh⁽¹⁾ stont, wierdt van de zee tegens deselve aen geslagen dat sijne ribben aen stucken waren; hy kroop noch na de cojuyt, maer bestorf het. Door de vuyle klippige gront raekten beyde onse cabel touwen aen stucken en wiert ons achter-schip tegens de wal geset dat hem het roer van syn gat af stiet en het voorschip dwars zee, soo dat hy met syn stuur-boort aen landt quaem te leggen en wierd al hoger op tegen de wal geset. Wy kregen van bakboort sulken zee, dat ons de focke mast midden door sloegh. Even te vooren hadden wy de schuyt in de taakels⁽²⁾ gehangen om te sien of wy met deselve niet konde ontvluchten, maer wy sagen daer geen apparentie toe want d'eene zee was niet over ons hoeft of kregen eer wy ons adem gehaelt hadden d'ander weder op 't lijf. Wy vluchten dan d'eene parthy op 't half-deck⁽³⁾, sommige op de hut⁽⁴⁾, eenige klommen in 't want andere saten op het zonne-dek⁽⁵⁾, in somma elck sogt hem te salveeren als hy best konde. Ick was dan mede achter op geloopen; onderwijlen komt daer een zee en slaet de schuyt in sijn taakels aen stucken dat de achter en voorsteven bleef hangen en met deselve zee, raekte onse groote mast (die dicht onder de mars wierdt aen stucken geslagen)

(1) *Beetingh* = sterk yster- of houttoestel in die vorm van 'n galg, waaraan die kettings of kabels vasgelê word ná die uitwerp van die anker.

(2) 'n *Samestel* van toue en katrolle wat gebruik word om groot gewigte op te tel.

(3) *Half-deck* = die een helfte van die s.g. koebrugadek, d.i. die onderste dek van die skip.

(4) Die verblyfpaas van stuurmanne en laer offisiere.

(5) 'n *Sterk seildoek* wat oor die dek gespan word („awning“)

over boort ; de zee die daer op volgden sloeg de boot die los in sijn klampen⁽¹⁾ stont mede over boord ende de groote mast noch eenmael aen stucken.

Hier na wiert het voor schip tot aen 't groote luyck van 't achter schip van malkanderen geslagen so dat ondertusschen het agter schip hooger tegen strant aen schookte. Op het sonne-deck waren wel 15 a 16 gevlught dewelcke door een zee met het selve van 't schip wierden geslagen en van 't water alle over de klippen aen landt geset. Kort hier op wierdt het deck van de hut, daer de rest van 't volck op was gevlught (behalven ick en de konstapels jonge⁽²⁾), gelight en quamen als de voorige aen landt. Ick op het vrak van 't schip staende, trock mijn kleederen uyt om met swemmen aen 't landt te komen, maer siende dat 'er verscheyden waren die beter swemmen konden als ick haer te water gaven, maer wat ter zijden het schip gekomen zijnde trock het water soo sterck dat het haer in zee sleepte en alsoo 15 a 16 man verdronck ; ick moeder naekt dit ellendig schou-spel aensiende, quam weder een zee en slaet my met de jonge een stuck van boort in zee ; ick verliet het stuck houdt, alsoo om siende veel houtwerck en vaten op my sagh afkomen, liet my na de gront toe sincken om van deselve niet beschadigt te werden. Onderwijlen raekten dit goedt alles over mijn hoofd en weder boven komende, zag mijn door de vloet van 't water een goedt stuck

(1) Houtblokke, of weerhake, waarin 'n mas of 'n skurt vasgesit word.

(2) Twede kanonnier of assistent van die konstabel, die oppigter van die geskut

van 't wrack af, de tweede brandingh over viel mijn soo schielijck dat ick deselvige niet konde ontwijken ; zij nam mijn op en smeed my los tegens de klippen in, alwaer ick door de bandieten⁽¹⁾, die op het schieten daer gekomen waren, zijnde vijf sterk, gezwind daeruyt gehaelt wierd.

Op het landt gekomen zijnde, bragten sy my by een groot vuyr om te warmen dat sy gemaect hadden ; gewarmt hebbende setten sy my met noch vier andere op een wagen, bragten ons in haer woon huys en setten ons broot en kaas voor daer wy wat van aten. Na dat wy daer drie dagen hadden geweest, wierden met de boot van 't schip *Schoondijck* dat aen de *Caap* lag van daer gehaelt en aen de *Caap* gebragt en aldaer gekomen zijnde, vondt ick mijn cammeraet *Lourens Thysz.* op 't hoofd staen die in 't bos met den boekhouder van ons was gescheyden ; als hy my sag verwelkomde my met groote blijdtschap en nam my met hem in zijn logement, ten huysen van de voorgemelte vryman *Lambert Adriaansz.* alwaer ick wel wierde ontvangen en bleef logeeren.

Eenige dagen hier naer, deden wy aen den secretaris van den Gouverneur het voor-verhaelde relaes, het welcken in 't kort opgeschreven zijnde, wy met eden bevestigen.

⁽¹⁾ Die bandiete van Robbeneiland. Die shipbreuk het inderdaad plaatsgevind op die westelike hoek van daardie eiland (sien *Uitgaande brieven*, Kaapse argief, No 757, 9 Febr. 1694).

**Uit Peter Kolbe se “Beschryving
van De Kaap de Goede Hoop.”**

INLEIDING.

Soos ons aangemerkt het by die *Dagverhaal* van Van Riebeeck, het die eintlike invoer van slawe in die Kaap begin in 1658; en sedertdien is daar gereeld meer van daardie koopwaar in die land gebring. Die Kompanjie het daar o.a. spesiaal 'n skip aan die Kaap op na gehou om hulle te gaan inruil op Madagaskar, Mosambiek, die kus van Angola of Guinea; terwyl ander, maar minder in getal, ook verkry is uit Voor-Indië en die Oos-Indiese eilande. Waar die Hottentotte te lui of te onafhanklik was om vir die Kompanjie of vir die koloniste te werk, en waar blanke knegs te moeilik verkrygbaar was en te duur om aan te hou, was dit slegs natuurlik dat in 'n tyd toe slawerny 'n algemeen erkende instelling was, die Kaapse regering die toevlug tot slawearbeid sou neem. Daar is ook geen twyfel aan nie dat die gebruik van slawe heelwat bygedra het tot die ekonomiese ontwikkeling van die land, vernaamlik van die meer intensiewe graan- en wynboerdery van die westelike distrikte. Die aanwesigheid van die slawebevolking, wat spoedig die blanke bevolking oorvleuel het⁽¹⁾, het egter nie alleen goeie gevolge aan te wys nie. Onder die "lijfeigenen" was daar egte booswigte wat hulle aan die ergste misdade skuldig gemaak het: moordpartye op die persoon van hulle meesters, aanslae op vroue en kinders,

⁽¹⁾ Afgesien van die Kompanjie-slawe was daar in 1708 reeds 1,147 manlike en vroulike meerderjarige slawe in die besit van die burgers, teenoor 798 manlike en vroulike meerderjarige koloniste.

brandstigtings, ens. Andere, weer, het hulself nooit kan versoen met hul nuwe toestand nie en het gedurig probeer om te ontsnap die land in. Dit is 'n paar van dergelike episodes wat ons hieronder plaas uit die pen van Peter Kolbe, die bekende skrywer van wat lank die standaardwerk oor die Kaap gewees het, nl. die *Naaukeurige en Uitvoerige Beschryving van de Kaap de Goede Hoop*⁽¹⁾. Peter Kolbe word nou deur heelwat mense as 'n bedrieër en kwaksalwer beskou; en ná 'n periode van roem het sy reputasie gedurig verbleek sedert die aanvalle wat De la Caille, Le Vaillant en later skrywers op hom gemaak het. Ons is egter van oordeel dat Kolbe nie so fantasties en onbetroubaar is as wat hy soms voor uitgemaak word nie. Op sy uiteensetting van die samestelling en werking van die verskillende regeringsliggame, b.v., is maar bitter min aan te merk. Ook wat hy meedeel oor die lewe en gewoontes van die Hottentotte, waarvoor hy die aantekeninge van die uitstekende inboorlingkenner J. W. de Grevenbroeck tot sy beskikking gehad het, is oor die algemeen geloofwaardig en korrek. Ons kan nie die versoeking weerstaan nie om ook uit daardie gedeelte van sy boek 'n paar uittreksels te plaas.

Ongelukkig is dit waar dat vir anekdotiese verhale hy maar alte dikwels afgegaan het op sterk-

(1) Ons reproduseer die teks van die eerste Hollandse uitgawe van 1727, gedruk in Amsterdam in twee groot foliante, 'n vertaling van die oorspronklike Duitse werk wat onder die titel van *Caput Bonae Spri Hodiernum* in Neurenberg verskyn het in die jaar 1719.

gekleurde mededeling van persone wat hul gegewens ook al nie uit die eerste hand gekry het nie—mededeling wat hy somar sonder die minste poging tot kontrolering in sy werk opgeneem het. En selfs daar waar hy self ooggetuie was van die feite wat hy aangee, laat sy geheue vir hom meermale in die steek. Kolbe was heel seker liggelowig en onkrieties van aanleg. Ons is egter geneig om vir hom hierdie swakhede te vergewe, al was dit maar om die eg Afrikaanse atmosfeer wat sy beskrywinge kenmerk, en die aansteeklike geesdrif waarmee hy sy onderwerp behandel.

UIT PETER KOLBE SE „BESCHRYVING
VAN DE KAAP DE GOEDE HOOP.”

MISDADE VAN DIE SLAWE.

Eenigen tyd daar na⁽¹⁾ is 'er een zeer droevig en beklagelyk geval door een party weggeloope slaven en slavinnen gebeurt, 't welk ik der moeite wel waardig acht dat ik den lezer de gantsche geschiedenis omstandiger verhaal dan ik reeds in een van myne vorige hoofdstukken gedaan heb.

Eenige slaven en slavinnen van verscheide burgers maakten eenen aanslag om geweer van hunne meesters te stelen en de vlugt te nemen, om daar hare verlore vryheid weerom te bekomen⁽²⁾; zy waren onder malkanderen ook overeengekomen dat 'er een van hen koning en eene koningin zoude zijn⁽³⁾, met magt om allerhande bedieningen onder hen als vrye luiden te begeven. Aldus 't hazenpad gekozen en achter den Duivels-

⁽¹⁾ End September of begin Oktober 1707 volgens *Dagregister*, Ao. 1707-1708 (verbatim afskrif, Kaapse argief, No. 293), bls. 391.

⁽²⁾ Hulle voorneme was „om na Madagascar te reizen” (*Dagregister*, Ao. 1707-1708, t.s.p.).

⁽³⁾ Die drosters was Augustijn van Batavia, oud 21 of 22; Titus en Aron van Coutchin, oud 35 of 36 en 10 of 11 („Klein Aron”), Marie van Bengalen („Klein Marie”), 20 of 21, slavin van burger Hendrik Meyboom; Anthony van Bengalen, 30 jaar, slaaf van burger Frederick van der Lund, Aron van Coutchin, („Groot Aron”), slaaf van Matthys Wigmann, Jannetje van de Caab, oud 16 of 17, slavin van Elias Kina, assistent in die Soldykantoor van die Kompanjie. Die „koning” was Augustijn, die „koningin” was Groot Marie (*Dagregister*, Ao. 1707-8, blss. 388 en 399).

berg gekomen, zagen zy eenen schaaphoeder van den burgermeester Cornelis Botma⁽¹⁾ den welken zy wilden dwingen eenige hamels zonder geld te laten volgen. Door dien hy zich echter daartegen kante, en 't belang van zyn meester na behoren behertigde, sneden zy hem den hals af en lieten hem in zyn bloed leggen. Vervolgens dodeden zy ook eenige hamels en namen in een dal achter den Tafelberg, welk dal met bomen bedekt was, de vlugt, alwaar zy hunne hamels kookten en zich vrolyk maakten.

Den anderen morgen, met het krieken van den dag, sloegen zy hunne tenten op en trokken dieper landwaarts in, terwijl hunne meesters niet wisten waar deze baldadige landlopers gebleven waren en twyffelden of zy misschien de 5 slaven van den heer keldermeester Jacob de Wets⁽²⁾ verlede jaar weggelopen, waren gevolgt. Deze vlugt wierd aan den fiscaal independent ook bekend gemaakt, dog deze wist ook niet waar hy ze zoude laten zoeken. Ondertusschen deden deze vermetele vlugtelingen niet dan stelen en moorden tot dat zy eindelyk in den Groenen Kloof nog een groter schelmstuk uitvoerden. Wanneer zy, zoo als gemeld is, in den Groenen Kloof quamen, ontmoeten zy eenen Duitscher van Hamburg van geboorte die 't vermaak van de jagt nam en wyl zy hem van verre zagen aankomen, verborgen zy zich

(1) Dit is onjuis: die skaapwagter was 'n slaaf van 'n sekere Johannes Heuffke (Sien *Dagregister*, Ao. 1707-8, bls. 391).

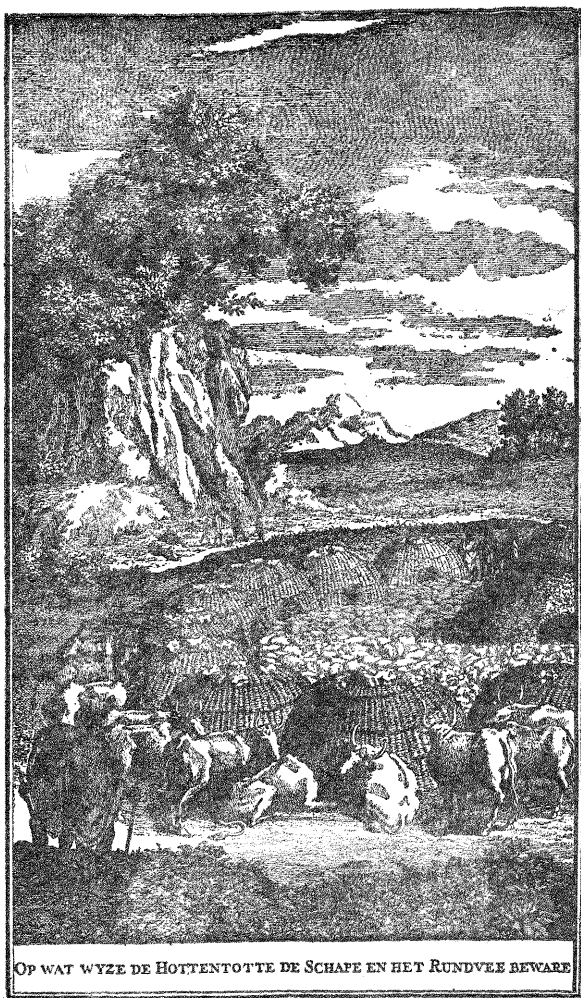
(2) Valentijn, *op. cit.*, bls 12 spreek van keldermeester Jacobus de Wit

achter struwellen tot dat hy dicht by hen was, wanneer zy hem allen teffens op 't lyf vielen en 't geweer afnamen met deze woorden : „*Wat wilt gy doen? Gy moet sterven; wilt gy bidden, zoo maakt het kort, wy hebben niet lang tyd.*” Daar op verzocht deze Duitscher dat zy hem maar een weinig tyd mogten vergunnen, om zyn ziel in Gods bescherming te bevelen zoo als zy ook deden. Dog wyl hy in zyn gebed aanhield en hen de tyd te lang viel, zeiden zy tegen hem : „*Maakt dat gy ons niet ophoud, wy kunnen zoo lang niet wachten.* Ondertusschen lieten zy hem op zyn lang smeken nog een *Vader Onze* bidden waar na zy hem 't hoofd insloegen⁽¹⁾, en als zy zagen dat hy dood was, sneden zy hem den buik op, namen 't ingewand daar uit en hingen de darmen over de struiken en lieten hem aldus leggen⁽²⁾.

Wie heeft ooit van een yzelyker gruwelstuk gehoord? Wie heeft ooit gelezen dat een moordenaar eenen rampzaligen aldus heeft gehandelt? Geen beest pleegt tegens zyns gelyke eene zodanige gruwzaamheid, veel min kan zulks met een mensch bestaan. Dog de maat van hare zonden zal nu ras vol worden, vermids zy zich van

(1) Net soos die slaaf van Heuffke is hom 'n prop in die mond gesteek en daarna die keel afgesny (*Dagverhaal*, Ao. 1707-8, bls. 394).

(2) Hulle het hom ook die linkerhand en die vlees rondom die heup afgesny; toe het hulle hom met die kolf van sy geweer pap en stukkend geslaan en die parte uit mekaar in die veld gegooi, met die doel om die identiteit van die slagoffer te verberg en dit te doen voorkom asof hy deur 'n wilde dier verskeur geword is (Sien *Dagregister*, Ao. 1707-8, bls. 395).

OP WAT WYZE DE HOTTENTOTTE DE SCHAPE EN HET RUNDVEE BEWARE

Uit Peter Kolbe se *Beschryvinge van de Kaap.*

hier begeven en eenen diergelyken of nog wel afgryzelyker moord in den zin hadden, dien God echter belet heeft.

Haar aanslag was zich na de Saldanha-Baay te begeven, om dat zy hadden gehoord dat 'er maar een man dien post der Voortreffelyke Maatschappy bewaarde en op de aankomende schepen achtting gaf en dat de anderen elders gebruikt wierden. Tegen den avond quamen zy aan dat huis onder voorwenzel dat zy van hunne principalen uitgezonden waren om geweer na hunne veeplaatzen te brengen. Deze eenvoudige geloofde zulks, te meer om dat hy kleine kinderen by hen zag. Ondertusschen vernam hy van eene slavinne, die hy ter zyde in een ander vertrek had gebragt, hunnen goddelozen aanslag, te weten, om hem dezen nagt te vermoorden, als mede dat zy reeds de twee verhaalde moorden hadden gepleegt en bad hem dat hy tog ter dege op zyne hoede zoude zyn, en, na dat hy haar had verboden om aan iemand iets daar van te zeggen, liet hy ze gaan en riep den eenen na den anderen in zyne kamer, alwaar hy hen zoo voort de handen op den rug bond met bedreiging, dat hy de geene die den mond opende om te schreeuwen zoo voort door den kop zoude schieten en hy bleef den gantschen nacht by hen, om te beletten dat de een den anderen los maakte. Zoo dra de dag begon aan te breken, bond hy ze allen met een touw aan malkanderen en dreef ze aldus voor zich, de slavin

M

alleen liet hy vry gaan tot dat hy ze aan de Kaap zelf bragt⁽¹⁾.

Zoo dra zy daar quamen, wierden zy in een donker gat geworpen; kort daar na naauwkeurig ondervraagt en, alles beleden hebbende, op de volgende wys gevonnist: dat vyf⁽²⁾ van hen levend zouden worden gerabraakt, daar onder hare koning en hoofdmoordenaar die alvorens met gloejende tangen zoude genepen worden; wyders dat zy allen levend van 't kruis genomen, op een rad gezet en aldaar zoo lang met spys en drank verzien zouden worden tot dat zy van zelf den geest gaven, voorts dat de koninginne aan een paal gewurgt zouden worden en dat alle de anderen met stroppen om den hals de executie onder de galg zouden aanzien, en vervolgens strengelyk gegeesselt en op 't voorhoofd gebrandmerkt worden.

Eer en alvorens dit vonnis wierd voltrokken verzocht de geen die deze midsdadigers herwaards gebragt had, nogmaals zeer instandig dat de behoudster van zyn leven, menende de slavinne, die hem dezen aanslag had geopenbaart van de straffe mogt worden verschoont; dog wat redenen men heeft gehad om zulks niet te doen hebbe ik

(1) Die verhaal van hierdie kordaatstuk is 'n tiepiese voorbeeld van Kolbe se liggelowigheid. Dit is waarskynlik somar 'n opgesmukte storie wat in daardie tyd die rondte gedoen het en wat die skrywer sonder enige verder ondersoek aangeneem het. Dit was nie een man allenig wat die klomp gearreesteer het nie, maar „'s Compagnies posthouders en eenige Hottentots,” soos die *Dagregister* vir ons meedeel. (Sien Ao. 1707-8, bls. 396)

(2) Dit moet vier wees (sien *Dagregister*, Ao. 1707-8, bls. 399.)

nooit kunnen ontdekken; zy moest nevens de anderen gelyke straffe uitstaan en quam niemand vry als een kind van 8 jaren⁽¹⁾ dat de vader gedwongen had mede te gaan en een dochtertje van een half jaar dat de zoo genaamde koninginne met zich op haar rug genomen had.

Wanneer ik de executie zag, stont ik verstelt over de hardnekkigheid van deze booswigten, want daar anders iemand de felle pyn van 't breken van zyne leden voelt, zoo als by 't rabraken geschied, zoo heb ik overal waargenomen dat zodanige rampzaligen erbarmelyk schreeuwen; dog hier hoorde ik by geen eenen slag een enkel woord zelfs niet „O weel!” en wanneer men ze van 't kruis nam en levend langs eene ladder ophaalde en twee aan twee met den rug tegen elkander op een rad zette en ze met een touw om haar lyf daar op vast bond, maakten zy wederom geen gerucht ter waereld en verzochten enkelyk water om te drinken, roepende in de Portugeesche tale: „*Ago, por bebe*” 't welk hen niet alleen gegeven wierd maar men bood hen ook wyn en allerhande spys aan, waartoe zy echter geen trek hadden.

Dien namiddag ten 3 uren gaven zy den geest en wierden door de beulsknechts van de raden afgestoten, naderhand twee aan twee aan malkanderen gebonden en door drie beulsknechts door alle straten buiten na 't gerecht gesleept en aldaar weder op raden gezet. De koningin stont toen

(1) Bedoel word „Klein Aron,” toe 10 of 11 jaar oud.

ze gewurgt zoude worden op een stoeltje en wanneer men het weg trok viel zy voor over om dat de strop aan stukken brak; dog door dien zy zoo voort weder de oogen opende en na de lucht snakte, wierd zy op bevel van den rechter andermaal gewurgt en vervolgens met haar gemaal den gemelden koning gesleept en tegen hem over aan de galg gehangen.

Is dat niet een treurig en droevig voorbeeld, dat een menschelyk hert, 't welks slechts een weinig nadenken heeft, zodanig kan doen ijzen dat het met diergelyke booswigten onmogelyk medelyden hebben kan? Ik verzeker u, Lezer, dat ik eene grilling over myn gantsch lichaam voel, zoo dikwyls als ik daar om denk, om dat ik vele zelfs zwaarder executien heb gezien, dog gene daar de misdadigers zoo verstokt geweest zyn. Wie nu een weinig gevoelig is, zal zekerlyk deze vermetelheid niet alleen vervloeken, maar ook eene zodanige hardnekkigheid doemen.

[22 Oktober word Kolbe aangestel as sekretaris *ad interim* van Landdros en Heemrade op Stellenbosch.]

Terwyl ik echter dit ambt bekleedde, vielen 'er zeer zeldzame zaken voor, waar van ik 'er maar eenige mededelen zal, want dezelve alle te verhalen zoude te wydlopig en te verdrietig vallen. Van moordardige slaven heb ik reeds een gruwzaam exempel verhaalt.

Een ander (slaaf⁽¹⁾), dien de Heer Elzevier heeft laten verkopen, verstoute zich uit wraakzucht, 't huis van zynen gewesenen heer op Elzenburg in den brand te steken⁽²⁾. Door dien hy echter door de slaven, die 't huis bewaarden verscheidentmalen in zyn voornemen belet, en eindelyk door dezelve gevat en herwaards na Stellenbosch gebragt wierd, zoo liet Landdrost Mulder hem na de Kaap brengen, en maakte hem na vrywillige bekentenis zyn proces welkers slot was dat hy met een keten om 't lichaam aan een paal zoude vastgemaakt en hout rontom hem gelegd, en aldus levend verbrand of gebraden werden⁽³⁾.

Nooit had ik konnen denken dat een mensch dien de vlam gestadig in de oogen en in 't aangezicht

(¹) Dit was Moses van Bengalen, 'n slaaf wat vroeër aan die sekunde Samuel Elzevier behoor het, maar toe in diens was van vryburger Hendrik Eksteen. Sien originele *Dagregister*, Ao. 1712 (Kaapse argief, No. 296), bls. 90.

(²) Hy wou wraak geneem het op twee slawe, Pieter en Rantong, wat vroeër saam met hom op Elzenburg gewerk het en aan wie hy die skuld gegee het dat hy verkoop geword is aan Hendrik Eksteen—'n verkoop waarby hy sy klein besittings moes agterlaat. Hy het dan ook nie die woonhuis aan brand gesteek nie, maar die wynkelder en die wamakershuis, waar hy vermoed het dat Pieter en Rantong respektieflik geslaap het. (*Dagregister*, Ao. 1712, blss. 90 en volg.)

(³) Die Ed. Agtb. Raad van Justitiesie het vir hom op 2 Junie 1712 veroordeel om „gebragt te werden ter plaatse daar men alhier gewoon is crimineele sententien te executeeren, aldaar de scherpreger overgelevert zijnde, over eind staande met een ketting aan een paal gebonden, alsoo levendig verbrand te worden, zullende het restant van 't doode gebrande lighaam, naar 't buiten geregt werden gebragt, aldaar met een ijsere pot boven 't hoofd denoteerende de brandstigter, op een rat gestelt, en zoo lange te blijven sitten, totdat door de lugt en vogelen des hemels zal zyn verteert cum expensis.” Sien *Dagregister*, Ao. 1711-14 (Kaapse argief, No. 297), bls. 97.

speelt, zoo lang konde leven, als deze deed; want hy liep niet alleen lang rontom den paal en weerde de vlam van zich af, maar hy beweegde heel lang armen en beenen, en riep overluid: „*O Deos mio pay!*” O God, myn Vader! en leefde aldus ruim een quartier uurs in 't vuur. Waar uit dan licht is af te nemen, dat, wyl zyn lichaam niet verbrand maar gebraden is, zulks een zeer pynelyke en erbarmelyke dood moet zyn, waar mede schier geene soort van dood kan vergeleken worden.

OOR DIE GOOI- EN SKERMKUNS VAN DIE
HOTTENTOTTE.

Behalven dit snel lopen, kunnen zy ook zeer net met stenen en korte stokken, zoo als ook met *Hassagajen* en alle andere harde en bequame dingen werpen; zo dat de Heer *Vogel* in zyne tienjarige Oost-Indische Reisbeschryving pag. 76⁽¹⁾ hen reeds den lof heeft gegeven, dat het by hen niets nieuws was, dat een Hottentot met een steen 100 schreden ver een perk van een gulden in den omtrek konde raken; dit doen zij niet eens of tweemaal, als of zy het maar by geval raakten, maar tien malen en meer achter malkanderen, zonder eene reis te missen. Het aanmerkelykste by dit werpen voor een toekyker is, dat hy onmogelyk kan begrypen, hoe zodanig Hottentot doelen of

⁽¹⁾ Johann Wilhelm Vogel, *Zehen Jahrige Ost-Indianische Reise Beschreibung*, waarvan die eerste uitgawe verskyn is in Frankfort in 1690, die tweede in Altenburg in 1716.

Uit Peter Kolbe se *Beschryving van de Kaap.*

raken kan, omdat hy geen ogenblik stil blijft staan, maar in een gestadige beweging is, lopende dan voorwaard, dan achterwaards, dan ter zyde, en dravende dan gebukt en dan weder overend, heen en weder terwijl hij den steen zoo gezwind werpt, eer men zulks voorziet en raakt echter met alle zijne grimassen het voorgestelde perk zoo net, dat men moet zeggen dat de beste schutter niet beter het wit zoude hebben kunnen raken.

Zij kunnen niet alleen zoo net werpen met stenen, maar ook met hunne *Kirri* en *Rakkum-stok*⁽¹⁾, zoo als ook met hunne Hassagayen, zoo dat hen niets kan voorkomen, waarmede zij deze kunst niet kunnen verrichten. Ik heb dikwijls met verwondering gezien, als zy uit ernst of jok na elkander wierpen, om dat zy altoos de plaats waar de party gestaan had, of hem zelve zekerlijk raakten, wanneer hij zich niet door draajen en buigen of lopen daar van bevrijde. Ook heb ik dikwijls gezien, dat zy met hunnen *Rakum-stok* een haas, ree of steenbok in eene reis dood wierpen, zoo dat de stok of in 't lichaam bleef steken, of dat het wild op een andere wijs daar door gedood werd. Dit net werpen heeft hen misschien gelegenheid gegeven, om op een verdediging bedacht te zijn en zich in 't vechten en afweren te oefenen welk beide zy ook meesterlyk verstaan.

Dikwils ben ik aanschouwer geweest, wanneer zy zich of uit ernst of uit jok daar in oefenden, en derf ik met waarheid zeggen, dat het al zeer

(1) Raak-hom-stok?

aangenaam om te zien is. Want zy lopen van elkanderen en werpen malkanderen met stenen, *Rackum-stok* of ook met hunne lange Hassagayen. Wanneer de party het geworpene ziet aankomen, gaat hij zelden van zijn plaats af, ja zelfs bukt hij zich niet als hij maar zijn *kirrie* in de hand heeft, dat hy het zelve daar mede kan afpareren. Vervolgens lopen zy weder dicht by elkanderen, en houden de gemelde *kirris* in de handen voor zich of boven het hoofd en doen daar mede zulke aardige stoten, dat men niet weet, wat men van die aardige kunst zal denken en twijffelt of een Europeaansche schermmeester dit wel beter zouw klaaren als een Hottentot, te meer als men ziet hoe konstig zij deze laatste houw en steek weten af te keren.

Ik hou my t' eenemaal verzekert, dat wanneer een bequaam en wel geoeffende schermmeester met een Hottentot zoude vechten, en dat zy beide eenerlei geweer⁽¹⁾ hadden, de schermmeester of beschaamt hene zoude moeten gaan, of ten minsten dat hy niet veel op zyne bequaamheid zoude hebben te roemen; om dat zy zoo wel valsche quinten⁽²⁾ en zij-sprongen weten te maken als een schermmeester, en vrij wat beter en vaardiger⁽³⁾.

(1) Hier in die algemene betekenis van verdedigingswapen.

(2) Liste, streke.

(3) Interessant is dit om met hierdie beskrywing dié te vergelyk van kommissaris-generaal H. A. van Rheeде, wat voorkom in sy joernaal opgestel gedurende sy verblyf aan die Kaap in 1685, onder datum 24 April: „Nae den middagh quamen de Capitijnen oft overstens der inlanders in het Casteel met veel volck, oud, jongh, vrouwen en

DIE MUSIEKKUNS VAN DIE HOTTENTOTTE.

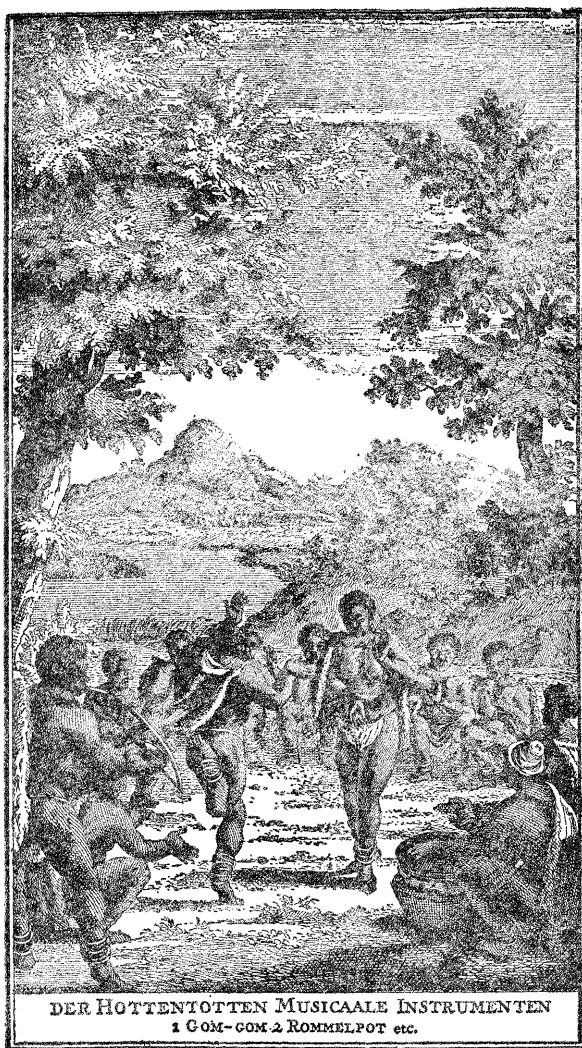
Wat haar musiek aanbelangt, dezelve is niet wel in de figuraal en vocaal musiek te verdelen, om dat de eene buiten de andere zelden of nooit word gehoort. Ondertusschen zal het nodig zijn de nodige speeltuigen van de Figuraal-Musiek eerst te beschrijven, welke met die van de Europeaansche zeer weinig overeenkomen. Een van dezelve is ook by de slaven gemeen, en kan ik derhalven niet wel zeggen, of dezen het van de Hottentotten of de Hottentotten het van de slaven uit andere landen ontleent hebben; by beiden van dezelve is het bekend met den naam van *Gom-Gom*.

kinderen; uyt dien hoop wierden ontrent dertigh jongelingen uytgesogt die haer in twee verdelende ontrent 50 roeden van en tegen malkanderen aanstelden, hebbende ider een stuck van een brandhout of tack van een boom sonder onderscheyt regt, krom of met tacken, met de welke ter weder zijden, soo fel en gewis op malkanderen wierpen, men sich over de vaerdigheyt, grote force en sekerheyt als over de behendigheyt en raddigheyt om die te ontwijken en af te keeren most verwonderen, doende blyken alsoo grooten konst in wel te offenceren als defenderen, makende soo evenmatige bewegingh met alle de ledematen van het lighaem, zulcx niet en geschiede in het wilde en na iders sinnelyckheyt, maer nae een vasten regul, nae welck zij dese oefeningh als op een schermeschool in orde hebben geleert; en dewijle dese soo fel vliegende houten, soo niet en konden werden gemyd en daar een stock, die een ider van haer in de linkerhandt hadt, afgekeert, of daer wiert te met imandt van d' een of andere parthye geraeckt, en dat zij te saemen bevorens een weynigh brandewijn hadden gedroncken, soo wierden dese strijdende partijen soo tegen den anderen verhit, het yok ernst wordende, niet meer malkanderen mijdende, soo vinnigh wierpen om te raeken, dat haere overstens en oudste, die tot daer en toe stil hadden sitten toesien, dien strydenden hoop met gewelt en autoriteyt van een mosten scheidten. (Joernaal van Van Rheeде, Kaapse argief, No. 703, blss. 49 en 50)

Deze *Gom-Gom* is een ronde boog van vast taai houd als olijf of yzer-hout. Dezelve word met een middelmatige snaar, byna als de second of A op de viool, bespannen, welke snaar zij zelve van schaapectarmen, of zenuwen maken. Aan het eene end, daar ze aan den boog word vastgebonden, maken zy een afgesneden en gesplete penne-schacht vast, welken zy nevens de doorlopende snaar in den mond houden op dat het dreunen van de snaar haar niet zeer zou doen en aan de snaar ook den ordentlyken klank niet benomen worde, welke zy door het inhalen en laten gaan van den adem formeren.

Wanneer zy een volstemmige *Gom-Gom* willen maken, zoo als men ze ook eenvoudig, slecht en op de jegenswoordig beschreve wijs heeft, zoo steken zy aan het ander einde, eer de snaar aan den boog gespannen en gebonden word, een cocos of klapper-note schaal, die daar gezaagt en van binnen ter dege uitgeholt en van alle aanklevende huidjes gezuivert is, welke als de *resonans* geven moet.

Van deze cocos-noot word van boven maar een derde deel afgezaagt, het welk men hier wegwerpt, of anders aan een slaaf geeft, om daar uit te drinken. Het overige en grootste deel maakt men op de gemelde wys aan de snaar vast, zodanig dat de gaten niet te diep benedewaarts moeten worden geboort, welke daarenboven ook recht tegen elkan-der over moeten staan op dat de overige schaal te beter aan den boog kan sluiten. Om dat nu de schaal of klank van de snaar daar in als in een ronde holte weerstuit en zich vermeerdert, zoo

DER HOTTENTOTTEN MUSICAALE INSTRUMENTEN
1 GOM-GOM. 2 ROMMELPOT etc.

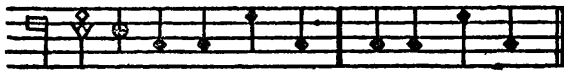
Uit Peter Kolbe se *Beschryving van de Kaap.*

klinkt het instrument niet alleen veel beter, maar zy kunnen ook door de beweging van de gemelde cocos-schelp allerhande tonen maken, welke men op een ander instrument, zoo eenvoudig als dit, zoude kunnen practiseren.

Wanneer drie of vier *gom-gommen* van verscheide snaren by elkanderen zyn, en de genen die daarop spelen wel met elkanderen overeenstemmen, zoo maakt het een zachte en aangename muziek, waar van niemand door het te hard geluid het hoofd zeer doet, maar het gehoor lieflyk gestreelt word; en weet ik my te erinneren dat ik eens na het spelen van twee Hottentotten heb geluistert, die in een stille nacht een zeer aangenaam nachtmuziek op hare wys te zamen maakten. Wanneer echter bequamer als Hottentots vingere daar aan quamen en eens de handeling ter dege daar van hadden, zoude de lieflykheid ver groter wezen, en dit speeltuig zoude na verloop van tyd tot meerder volkomenheid kunnen worden gebragt.

Behalven de *gom-gom* hebben zy een ander muzikaal-instrument het welk een aarde pot is, van zodanigen vorm, als zy zelve maken en elders beschreven is, en nemen zy daar toe een groten of kleinen pot, zoo als zy willen. Zy overtrekken denzelve met een schaapvel 't welk bereid is. Zy binden het zelve met hunne riemen of zenuwen zeer vast en styf gespannen daar over; daar na spelen alleenlyk de wyven (en nooit de mans) daar op met hunne vingers, en slaan daar op zoo als in Braband en te Duringen in Saxon op den rommel-pot gespeelt word, behalven dat dezelve hen ook

by hunne vrolykheden en danzen voor een trom of keteltrom verstreken moet, konnende op dezelve ook gene andere tonen worden gemaakt, als op een keteltrom, zoo als men uit de volgende muzieknoten zien kan.

Wanneer zy dezen rommelpot gebruiken en daar op spelen, bedienen zy zich daar onder van vocaal-musiek en schreewen allen te gelyk: *Ho, Ho, Ho, Ho*, op de volgende wyze op noten gestelt :

Ho, Ho, Ho, Ho, - - - -

Dit geschreeuw duurt dikwyls een vierde deel uurs na malkanderen, of zomtjids langer, na dat 'er liefhebbers zyn, die 'er onder danzen. Dit geschreeuw is voor zich zelve zeer onaangenaam, ten zy de rommelpot in behorige harmonie daar onder word geslagen en het geschreeuw in diervoegen word geschikt, dat de tweede eerst begint, wanneer de eerste reeds eens *Ho* heeft gezongen, en de derde, als de tweede het eerste *Ho* heeft geeindigt, en de vierde den derden in een behoorlyke order volgt, wanneer het nog eenigzins na een overeenstemmende musiek gelykt. Ondertusschen valt ze den toehoorder ten laatsten verdrietig, wegens den langen teem en het hard geschreeuw, om dat zy gene andere wyze van zingen kennen.

'n Leeu-awontuur uit Starrenburg
se Joernaal.

INLEIDING.

Die plaaslike regering van die O.I.K. het van die begin af sy bes gedoen om met die binnelande van die Kaapse gebied in aanraking te kom en die moontlikhede daarvan op kommersiële, landbou- en mynboukundige gebied te ondersoek. Met daardie doel voor oë het die goewerneurs van die Kaap tal van sogenoemde landtogte uitgestuur—meestal in noordelike, maar ook in oostelike rigting—, wat gelas was vertroubare gegewens te versamel aangaande die aardrykskunde van die land, sy dierlewe, sy plantegroei, sy inwoners, sy natuurlike hulpbronne. Ander togte, weer, was meer spesiaal ingerig met die opdrag om slagvee (skape en beeste) in te ruil van die inboorlinge vir die behoeftes van die amptenare en die garnisoen van die kasteel en die bemanning van die verbygaande skepe. So het ons die ekspediesies van Jan Wintervogel, Willem Muller, Abraham Gabbema, Jan van Herwaerden, Jan Danckaert, Pieter Cruythoff, Pieter Everaert, Pieter van Meerhoff in die tyd van Jan van Riebeeck; van Jonas de la Guerre in die tyd van Zacharias Wagenaar; van Jeronimus Cruse in die tyd van Jacob Borghorst. Ná 'n mislukte tog onder Oloff Bergh het in 1685 goewerneur Simon van der Stel self hom aan die hoof gestel van 'n verkenningsonderneming na Namakwaland en het daarin geslaag tot aan die Buffelsrivier deur te dring en die ryk ertslae van die koperberge sorgvuldig te laat ondersoek. Sy

seun Willem Adriaen het in 1705 opdrag gegee aan Johannes Starrenburg, die landdros van Stellenbosch, om 'n nuwe landtog na die noorde te organiseer en daarvan die leier te wees saam met Jan Hartog, baas-tuinier van die Kompanjie. Die voorgegewe doel was om die land te verken en o.a. plantkundige ondersoekinge te doen; die ware doel was om vee in te ruil vir die goewerneur—nie slagbeeste nie trouens, wat tot dan toe op daardie soort togte altyd die gewilde koopwaar gewees is, maar trek- en werkosse, wat Willem Adriaen op sy plaas kon gebruik. Die rapport oor die reis deur Starrenburg is handig opgestel, sodat 'n oningewyde leser moeilik daaruit sal kan affei dat Beelzebub, soos Adam Tas die landdros genoem het, nie die tog onderneem het in die belang van die Kompanjie nie. Tog het die goewerneur die bewoordinge van die verslag nog te gevaarlik gevind, want o.a. sou daaruit kan geblyk het hoe sy handlangers soms nie geaarsel het nie om dwang op die inboorlinge uit te oefen en hulle met die toorn van Willem Adriaen te bedreig in geval van onwilligheid om hulle beeste af te staan. Toe hy dan ook die rapport opneem in sy verdediging teen die aanklagte van die koloniste (die „Korte Deductie”), het hy versigtigheidshalwe 'n aantal volsinne daaruit weggelaat⁽¹⁾.

Die tog het dieselfde pad gevolg as Simon van der Stel, maar het nie verder as die Olifantsrivier

⁽¹⁾ Sien 'n vergelyking van die twee tekste in Leo Fouché se uitgawe van die *Dagboek van Adam Tas*, blss. 388—390.

gekom nie en het dus alleen bekende terrein „ontdek.” Aan 'n klein, toe droë riviertjie, wat hom ontlas in die benedeloop van die Olifantsrivier, of die Ruigerivier, is een van die togangers, Jan Smit van Antwerpen, deur 'n leeu verras en verskeur geword. Dit is hierdie tragiese voorval en die daaropvolgende jag op die leeu wat in ondergaande uittreksel beskrywe word⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Die teks wat ons hier gee, is dié van Valentijn in sy *Beschryvinge van de Kaap der Goede Hoop* (Oud- en Nieuw Oost-Indien, 5de deel, 2de stuk). Die origineel berus op die Ryksargief in Den Haag. Soos ons hierbo aangedui het, is daar belangrike verskille tussen die oorspronklike teks en dié van Valentijn, wat sy afskrif seker van Willem Adriaen verkry het; maar die afwykinge en leemtes wat in die lesing van Valentijn voorkom, het alleen betrekking op die veeruil met die Hottentotte. Dit affekteer nie die ander dele nie, waaronder die uittreksel wat ons laat volg, wat trou met die origineel ooreenstem.

'N LEEU-AWONTUUR UIT STARREN-
BURG SE JOERNAAL.

Maandag den 2 November [1705]. Waaren wij vroeg met pakken inspannen en opzadelen bezig, en togen ontrent 8 uren verder voort, den cours al langs de overkant van de Olifantsrivier vervolgende, tot ontrent den middag dat wy die verlieten en ter regterhand insloegen, langs het miserabelste velt dat 'er bedagt kan worden. Het is al te maal rood zand, bosschen en door de mollen t 'eenemaal ondermijnt; had het mij mogelijk geweest, ik zoude mijn paard gaarne gedragen hebben, want die arme beesten konden hun pooten niet verzetten, of zaten bijna tot den boeg⁽¹⁾ in de molgaten en daar bij scheen de zon tot brandens toe en nergens was water te krijgen, in somma, noit heb ik verdrietiger agtermiddag gehad.

Eindelyk quamen wy, na 5 mylen vorderens een kraal te ontdekken in een zeer aardig gat, tusschen hooge style klipruggen inleggende. In den regentijd is het een riviertje dat zich in de Olifantsrivier ontlast, maar nu niet meer dan een dor, diep dal, met 3 of 4 zeer kleine brakke waterpoeltjes voorzien.

Wy waren regt boven de kraal eer zy het wisten en daalden langs een zeer stijle klip rugwaarts tot hen te voet na beneden. Op het eerste gezigt wierden ze heel verbaast; een deel ging aan de

(1) hors.

andere kant den berg op, wyl een ander getal jonge gewapende manschap ons te gemoet trok. Eene der zelve was zoo voorbarig, dat hy bereets een pyl op zyn boog gelegd had, omme die op my, de voorste zijnde, cours te doen nemen, maar door het aanleggen van myn roer en het toeroepen van den Hottentot, die ons den weg had gewezen en verzelde, stak hy die weder op; en quamen toen met groote nieuwsgierigheid rondom ons, vraagende zonder ophouden aan onze Hottentots wie wy waren en tot wat einde wy zoo ver in 't land quamen, waar op geantwoord zynde, warenze wel in hun schik. Onze wagens, die een tour om moesten nemen, quamen eindelijk mede om laag, en wij sloegen onze tent ontrent een kleine schoot weegs van de kraal ter neder en gingen, na alles wel bezorgt te hebben, rusten; maar wy wierden wel haast weder gestoort, want omtrent middernacht begonden de beesten en paarden die voor de tent, tusschen de wagens stonden, te schrikken en te loopen, en een der wagenrijders die buiten sliep, te schreeuwen, waar op alle man met geweer ter tent uitliep. Ontrent 30 treden voor de tent stont een leeuw, die, op het zien van ons, zeer zagzinnig ontrent 30 treden verder agter een doorne boschje ging, dragende iets met zich dat ik meende een jong osje te zijn. Wij deden over de 60 schoten op dat boschje en doornagelden het dapper, zonder dat men eenig verder gewag vernam. De Z.O. wind waaide sterk, de lugt was zeer klaar en de maan scheen op 't helderste, zoo dat wy alles op die distantie zien konden.

Na dat de beesten weder tot stilstant gebragt waren, en ik alles eens overzag, miste ik den schildwagt van voor de tent, zijnde *Jan Smit* van Antwerpen, in de groene kloof bescheiden. Men riep hem zoo luid als men konde, maar te vergeefs, wyl niemant antwoordde, waar uit ik besloot dat de leeuw hem had weggenomen; 3 of 4 mannen gingen op het voorzigtigste na dat bosje, dat regt tegen over de deur van de tent stont, om te zien ofze niets van dien man vernemen konden, maar quamen hals over kop weder te rug, wyl de leeuw daar nog lag, zich ophefte en begon te brullen. Zij vonden daar des schildwagts geweer, welkers haan gespannen was, en deszelfs muts en schoenen.

Wy deden weder wel hondert schoten op dat bosch, dat 60 treden van de tent en maar 30 treden buiten de wagens stont en waar op men als na een doel konde schieten zonder den leeuw te vernemen; waar uit wy presumeerden dat hy dood of weg moest zijn. Dit deed den wildschut, *Jan Hamanszoon*⁽¹⁾, resolveren te gaan zien, of hij 'er nog in was of niet, nemende een brandent hout inde eene hand. Maar zoo ras naderde hy het bosje niet of de leeuw deed, onder een vreezelyk gebrul, een sprong na hem, dies hy het brandend hout na hem toe gooide; midlerwijl schoot het ander volk wel 10 schoten na hem, maar hy retireerde aanstonts weder op zyn oude plaats, agter

(1) Jan Harmanszoon Potgieter, vryburger en wagemester van die burgerkawallerie van Stellenbosch.

Uit Valentijn se *Beschryvinge van de Kaap.*

dat boschje. Dit brandhout, dat hy na den leeuw gegooit hadde, was in 't midden van 't boschje gevallen, en door de sterke Z.O. wind aangeblazen, geraakte het in de lichte vlam, zoo dat men zeer klaar daar in- en dit doorzien konde. Men schoot 'er nog al geduurig in; ondertusschen verliep de nacht en de dag begon aan te breken, dat yder een moed gaf om hem alsdan regt te kunnen treffen, wyl hy 'er niet van daan konde of moest zich geheel bloot geven, alzoo het boschje regt tegen een style kloof aanstont. Zeven mannen op de buitenste wagen zittende, pasten op om hem, uitkomende, waar te nemen.

Eindelyk ging hy, eer het nog ter degen licht was, met de man in zijn bek, den berg op kuyeren, krijgende wel 40 schoten na zijn huid, zonder dat hem eene trof, schoon hem veele zeer na quamen, gelyk wy naderhand bevonden hebben. Als hem een kogel wat digt by quam, keerde hy hem al grynzende na de tent en knorrende na ons toe en ik ben van gedagten, had hem yemant getroffen, dat hij met een volle vaart op tent en volk aangekomen zoude hebben.

Wy besloten dan dat hy gequetst en niet verre van daar was; hier op verzogt mij het volk 't lichaam te mogen gaan opzoeken, om hem te begraven wyl sy geloofden dat de leeuw door het gestaedig schieten, niet veel tijd zoude gehad hebben, om daarvan te eeten. Ik stont eenigen van hen zulks toe, mits een goede party gewaapende Hottentots mede nemende, en onder belofte datze

zich niet in gevaar zouden begeven, maar gestaadig wel toezien en voorzichtig zijn.

Daar op volgden zy met hun zevenen, geadsisteert van 43 Hottentots, het spoor, en vonden hem ontrent een halve myl van daar, by het lichaam, agter een klein boschje, leggen. Hy sprong door het geschreeuw van de Hottentos daadelyk op en nam de vlugt, waar op zy hem alle naliepen; ten laatsten keerde het beest zich om en quam vreezelyk brullende onder den hoop; het volk, 't welk door 't loopen vermoeit was, schoot mis, op welke hy dadelyk aanquam.

Den Baas, of opperste Capitein van de kraal, deed hier een trouwe daad aan 2 van 't volk, daar de leeuw het op toezette. Des eenen roer weigerde en de ander schoot mis; daar op sprong hy tusschen den leeuw en 't volk zoo na by, dat de leeuw hem met de eene klauw in de karos sloeg en met den bek daar in beet, meenende den Hottentot te hebben, maar die was hem te gaauw, liet zyn karos glippen en duuwde hem een assegaai in de ribben. Aanstonts sprongen de andere Hottentots ook toe en verçierden hem met hunne werpspiessen dat het wel een yzerverken geleek; evenwel hield hy nog niet op met springen en brullen, maar beet eenige der assegaaiastokken af, tot dat hem de wildschut, Jan Harmanszoon, een schoot in 't oog gaf, die hem deed kenteren, waar op de anderen hem verder doodschoten.

Het was een vreezelyk groot beest, en hij had kort te vooren nog een Hottentot uit deze kraal gehaalt en opgepeuzelt. Ik ben hier dus langwij-

lig geweest, om dat my niet voorstaat oit diergelijke assurantie van een beest gehoord te hebben en de kloekmoedigheid van dien Hottentot is mede aanmerkelyk.

Des mans lichaam was door hem van agteren met de linkerpoot aan de linkerzijde van het hoofd geslagen, met den bek in de schouder gevat, en dus voort gedragen; beide de billen en linker schouder waren opgegeten. Wy bragtenze alle beide aan de tent, en begroeven den man daar hy gegrepen was, gelijk wij den leeuw mede onder de aarde staken op dat hem het vee niet ruiken zoude.

Het was dien ganschen dag brandent weer en de Hottentots waarschouwden ons dat 'er nog 2 wijfjes hier ontrent waren, waarom ik des agtermiddags een kraal van doorn liet maaken en op drie plaatzen of passagies volk met geweer stellen, maar vernamen dien nacht geen onraad.

Woensdag den 4 dito.

Maakten wy voortgang met de ruiling, daar wy de voorige 2 dagen over getalmt hadden. . . . De zonneshijn was hier by na onverdragelyk, en in de tent was het als in een oven.

Des avonts brulde het langs dit riviertje of alle de leeuwen van Africa by malkanderen waren. Ik presumeer dat het de 2 wyfjes waren omme het gedoode mannetje te zoeken, dies verwagten wy niet anders dan hun bezoek dien nagt, hier tegens hadden wy ons door 't verhoogen onzer Doorne-Kraal, en 't stellen van roers, op de passagien, langs welken zy hunne coers moesten ne-

men, mitsgaders het stoken van vuuren rondom ons en 't houden van dubbele wagt, wel voorzien ; maar zy quamen niet.

En wyl hier ontrent geen meer kralen leggen, en voor ons niet te doen viel, rezolveerde ik weder te rug te keeren om de Gonnemasche Kraalen op te zoeken.

Uit ou
Reisbe-
skrywinge

Dr. W. Blommaert
en
Dr. S. F. N. Gie.

